

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний університет будівництва і архітектури

ТЕХНОЛОГІЯ БУДІВЕЛЬНОЇ КЕРАМІКИ

Методичні вказівки
до вивчення дисципліни
для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 192 «Будівництво та цивільна інженерія»
за ОПП «Технології будівельних конструкцій, виробів і матеріалів»

Київ 2025

ББК 65.034.19

T54

Укладач А.А. Майстренко, канд. техн. наук, доцент

Рецензент І.І. Руденко, д-р техн. наук, професор

Відповідальний за випуск В.І. Гоц, д-р техн. наук, професор

*Затверджено на засіданні кафедри ТБКВ, протокол
№ 10 від 06 грудня 2024 року.*

В авторській редакції.

Технологія будівельної кераміки : методичні вказівки до
T54 вивчення дисципліни/уклад. А.А. Майстренко. – Київ : КНУБА, 2025.
– 16 с.

Містять основні рекомендації щодо вивчення компоненти.

Призначено для здобувачів другого (магістерського) рівня
вищої освіти спеціальності 192 «Будівництво і цивільна інженерія»
за ОПІ «Технологія будівельних конструкцій, виробів і матеріалів».

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Метою компоненти є аналіз сучасної ситуації і напрямів розвитку виробництва та використання будівельної кераміки, ознайомлення з принципами її розробки і основними технологічними рішеннями під час виробництва.

Завданням дисципліни є :

- надбання знань та вмінь з отримання будівельної кераміки з використанням традиційної та специфічної сировини.

Інформаційною базою для компоненти є матеріал лекцій, підручники, навчальні посібники та рекомендовані до самостійного вивчення літературні та нормативно-довідникові джерела, державні стандарти, інтернет-ресурси, інструкції та рекомендації, які пов'язані з виготовленням та застосуванням будівельної кераміки.

Зміст компоненти

Модуль 1. Сутність технологічних процесів виготовлення будівельної кераміки

Змістовий модуль 1. Класифікація керамічних матеріалів і виробів, їхні властивості

Лекція 1 – 3. (Тема 1). *Сировинні матеріали. Формування, сушка, випалювання керамічних матеріалів.*

Традиційна та нова кераміка. Значення керамічних виробів і матеріалів у будівництві. Класи та групи керамічних виробів.

Властивості керамічних виробів: фізико-хімічні, фізичні, хімічні, теплофізичні, естетичні та спеціальні. Взаємозв'язок і значення перелічених властивостей для виробів будівельної кераміки.

Пластичні матеріали для виробництва керамічних виробів. Глинисті матеріали: глина, каоліни. Речовинний склад глини; характеристика основних глиноутворюючих матеріалів. Домішки в глинах, їх хімічна природа та вплив на технологічні властивості глин.

Хімічний склад глини. Оцінка промислового призначення глин за їхнім хімічним складом. Класифікація глин за хімічним складом. Гранулометричний склад глин. Водні властивості глин. Пластичність глин. Класифікація глин за пластичністю. Сушильні властивості глин. Термічні

властивості глин. Вогнетривкість глин. Класифікація глин за вогнетривкістю. Спінання глин. Класифікація глин за спіканням. Інтервал спікання глин. Каоліни. Властивості каолінів.

Непластичні матеріали. Описуючі матеріали і їх призначення в керамічних масах. Різновиди описуючих матеріалів. Плавні, їх призначення. Види плавнів.

Технологічні добавки, їх призначення, ефективність використання. Розширення сировинної бази. Використання відходів виробництв.

Характеристика формовочних систем. Пластичне формування. Лиття керамічних мас. Напівсухе пресування.

Основні відомості про сушку. Швидкість і режими сушки. Сушильні агрегати і обладнання.

Фізико-хімічні процеси випалювання. Режими випалювання керамічних матеріалів. Процес спікання кераміки. Пічні агрегати та пристрої. Контроль параметрів режиму випалювання. Брак і його причини під час випалювання.

Змістовий модуль 2. Виробництво виробів будівельної стінової кераміки

Лекція 4 – 5. (Тема 2). *Виробництво стінової конструкційної кераміки.*

Види виробів та вимоги до них. Сировина для стінової кераміки. Підготовка мас для виготовлення стінової кераміки різним способом. Вплив диспергації на якість виробів.

Формування стінової кераміки на шнекових пресах. Види браку та засоби його упередження. Сушка стінової кераміки. Режими сушки в тунельних та камерних сушилах. Заходи з покращення сушки. Випалювання стінової кераміки, процеси та реакції при цьому. Режими обпалу в тунельних та камерних печах. Заходи з покращення випалювання.

Виробництво стінової кераміки методом напівсухого пресування.

Вітчизняні комплекти обладнання для виготовлення кераміки. Аналіз їхніх переваг та недоліків. Сучасні закордонні комплекти обладнання для виготовлення стінової кераміки. Їх недоліки та переваги.

Особливості виробництва лицьової кераміки. Виробництво клінкерної цегли та плит. Вимоги до виробів. Сировина. Технологічна схема виробництва. Особливості процесів сушки та випалювання клінкерних виробів.

Лекція 6. (Тема 3). Виробництво керамічної черепиці.

Вимоги до виробів. Сировина. Склади мас та особливості масопереробки. Формування черепиці екструзією та штампуванням. Сушка та випал черепиці. Основні тенденції розвитку технології виробництва черепиці.

(Тема 4). Виробництво керамічних каналізаційних труб.

Асортимент та вимоги до труб. Сировина,клади мас та їх підготовка. Особливості формування каналізаційних труб. Сушка, глазурування та випал труб.

Змістовий модуль 3. Виробництво хіміко-стійких виробів з грубо-дисперсним черепком

Лекція 7. (Тема 5). Виробництво керамічних каналізаційних труб і хіміко-стійких виробів з грубозернистим черепком.

Сировина для виробництва керамічних каналізаційних труб і хіміко-стійких виробів, її властивості. Вимоги до каналізаційних труб і хіміко-стійких виробів. Особливості формування, сушіння й випалювання каналізаційних труб і хіміко-стійких виробів. Особливості, види та способи декорування каналізаційних труб і хіміко-стійких виробів.

Заходи з техніки безпеки, промислової санітарії та охорони навколишнього середовища під час виробництва каналізаційних труб і хіміко-стійких виробів з грубозернистим черепком.

Основні напрями розвитку виробництва каналізаційних труб і хіміко-стійких виробів з грубозернистим черепком.

Змістовий модуль 4. Особливості виробництва керамічної плитки різного призначення

Лекція 8. (Тема 6). Виробництво плитки для внутрішнього облицювання.

Асортимент та вимоги до плитки. Сировина,клади мас та технологічні схеми виробництва плитки, що обпалюється в тунельних печах. Склади мас та технологічні схеми виробництва плитки на потічно-механізованих лініях.

Глазурування та декорування керамічної плитки. Склади полив для плитки з повільним та швидким випалом. Методи нанесення поливи та декору.

Реакції та процеси, що відбуваються під час випалювання плитки. Режими випалу. Сучасні напрями розвитку технології виробництва облицювальної плитки.

Лекція 9. (Тема 7). Виробництво фасадної плитки.

Асортимент та вимоги до плитки. Сировина. Склади мас та схеми виробництва плитки під час повільного обпалу в тунельних печах. Склади мас та схеми виробництва фасадної плитки на потічно-механізованих лініях. Сушка плитки. Реакції та процеси під час обпалу. Режими обпалу в тунельних та конвеєрних печах.

Лекція 10. (Тема 8). Виробництво мозаїчної плитки.

Склади мас та особливості технології. Технологічна схема виробництва. Склади полив. Процеси, що відбуваються під час обпалу плитки. Виготовлення лещадок для мозаїчної плитки.

(Тема 9). Виробництво плитки для підлог.

Асортимент виробів та вимоги до плитки. Сировина. Склади мас на місцевій, привозній сировині. Технологія виробництва плитки під час обпалу в тунельних печах та на потічно-механізованих лініях.

Тема 10. Виробництво хімічно-стійкої кераміки.

Асортимент та вимоги до виробів. Сировина таклади мас. Технологія виробництва.

Змістовий модуль 5. Контроль якості будівельної кераміки

Лекція 11. (Тема 11). Заключний контроль виробництва.

Технічні вимоги, правила приймання. Методи випробовування, зберігання та транспортування основних видів виробів і матеріалів будівельної кераміки згідно з діючими стандартами.

**Змістовий модуль 6. Вітчизняний та зарубіжний досвід
виробництва будівельної кераміки**

Лекція 12. (Тема 12). Сучасні інженерні напрямлення виробництва будівельної кераміки. Особливості технологій.

Змістовий модуль 7. Набуття навичок з оптимізації та вдосконалення технології виготовлення будівельної кераміки

Теми практичних занять

№	Назва теми
1	Вхідний контроль сировинних матеріалів для виготовлення керамічних виробів
2	Формування керамічних блоків методом екструзії
3	Виробництво кольорової черепиці
4	Методи формування каналізаційних труб
5	Виробництво хіміко-стійких виробів
6	Виробництво плитки для внутрішнього облицювання
7	Виробництво фасадної плитки
8	Виробництво плитки «Грес» для підлог
9	Виробництво хіміко-стійкої кераміки

Розподіл самостійної роботи здобувачів

Самостійна робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у часі, вільним від обов'язкових навчальних занять, і є невід'ємною складовою процесу вивчення дисципліни.

Самостійна робота студентів під час вивчення дисципліни складається з повторення пройденого матеріалу перед лекцією; підготовки до усіх видів контролю, до підсумкового модульного контролю; самостійного опрацювання окремих тем навчальної дисципліни згідно з планом (для заочної форми навчання); виконання індивідуального завдання з дисципліни.

Теми винесені для самостійного вивчення для заочної форми навчання.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Особливості виробництва керамічної черепиці. До теми 3	4
2	Особливості виробництва керамічних каналізаційних труб. До теми 4	4
3	Виробництво керамічних каналізаційних труб і хіміко-стійких виробів з грубозернистим черепком. До теми 5	4
4	Виробництво мозаїчної плитки. До теми 8	2

5	Виробництво хімічно-стійкої кераміки. До теми 10	2
6	Заключний контроль виробництва. До теми 11	2
7	Сучасні інженерні напрямлення виробництва будівельної кераміки. До теми 12	8

Індивідуальне завдання

Індивідуальне завдання видається на 3 тижні вивчення дисципліни, захищається на 7 тижні і полягає в написанні реферату із запропонованої теми, при цьому, студент в кожній обраній темі може самостійно або з вказівкою викладача опрацювати певне вузьке коло інформації, об'єм реферату не повинен перевищувати 30 сторінок.

Склад індивідуальних завдань

Індивідуальне завдання присвячене висвітленню окремих питань технології будівельної кераміки, а саме:

I. Технологія окремих переділів виробництва керамічних виробів:

- відділення підготовки глиняної маси й формування керамічних виробів (умовна цегла, порожнисті камені, дренажні труби);
- заготівельне відділення підприємств з виробництва плиток для підлог, фасадних і облицьовувальних плиток;
- ділянка пресування та сушіння конвеєрної лінії виробництва плиток для підлог, фасадних і облицьовувальних плиток.

II. Робота з елементами дослідницького характеру:

- дослідження глин і суглинків з метою поліпшення керамічних властивостей сировини для виробництва стінової кераміки методом пластичного формування (підбір опіснюючого, зернового та шихтового складу);
- дослідження сировини для виробництва плиток для підлог, фасадних і облицьовувальних плиток;
- підбір оптимальних параметрів виготовлення стінової кераміки методом напівсухого пресування (підбір зернового складу, вологість прес-порошку, тиск).

Методи контролю та оцінювання знань

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять та під час виконання курсової роботи.

Модульний контроль полягає у захисті розрахунково-графічних задач та курсової роботи (типові контрольні запитання наведені нижче).

Підсумковий контроль – екзамен (2 семестр) здійснюється під час проведення залікової сесії з урахуванням підсумків поточного та модульного контролю. Під час семестрового контролю враховуються результати здачі усіх видів навчальної роботи згідно зі структурою кредитів.

Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою.

Політика щодо академічної доброчесності

Тексти індивідуальних завдань (в т.ч. у разі, коли вони виконуються у формі презентацій або в інших формах) можуть перевірятись на плагіат. Для цілей захисту індивідуального завдання оригінальність тексту має складати не менше 70%. Виключення становлять випадки зарахування публікацій здобувачів у матеріалах наукових конференціях та інших наукових збірниках, які вже пройшли перевірку на плагіат.

Списування під час тестування та інших опитувань, які проводяться у письмовій формі, заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). У разі виявлення фактів списування з боку здобувача він отримує інше завдання. У разі повторного виявлення призначається додаткове заняття для проходження тестування (опитування).

Політика щодо відвідування

Здобувач, який пропустив аудиторне заняття з поважних причин, має продемонструвати викладачу та надати до деканату факультету документ, який засвідчує ці причини.

За об'єктивних причин (хвороба, міжнародне стажування, наукова та науково-практична конференція (круглий стіл) тощо) навчання може відбуватись в онлайн формі за погодженням із керівником курсу.

Методи контролю

Основні форми участі здобувачів у навчальному процесі, що підлягають поточному контролю, такі: виступ на практичних заняттях; доповнення, опонування до виступу, рецензія на виступ; участь у дискусіях; аналіз першоджерел; письмові завдання (тестові, індивідуальні роботи у формі рефератів); та інші письмові роботи, оформлені відповідно до вимог. Кожна тема курсу, що винесена на лекційні та практичні заняття, відпрацьовується здобувачами у тій чи іншій формі, наведеній вище. Обов'язкова присутність на лекційних заняттях, активність впродовж семестру, відвідування/відпрацювання усіх аудиторних занять, виконання інших видів робіт, передбачених навчальним планом з цієї дисципліни.

Під час оцінювання рівня знань здобувача аналізу підлягають:

- характеристики відповіді: цілісність, повнота, логічність, обґрунтованість, правильність;
- якість знань (ступінь засвоєння фактичного матеріалу): осмисленість, глибина, гнучкість, дієвість, системність, узагальненість, міцність;
- ступінь сформованості вміння поєднувати теорію і практику під час розгляду ситуацій, практичних завдань;
- рівень володіння розумовими операціями: вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, узагальнювати, робити висновки з проблем, що розглядаються;
- досвід творчої діяльності: вміння виявляти проблеми, розв'язувати їх, формувати гіпотези;
- самостійна робота: робота з навчально-методичною, науковою, допоміжною вітчизняною та зарубіжною літературою з питань, що розглядаються, вміння отримувати інформацію з різноманітних джерел (традиційних, спеціальних періодичних видань, ЗМІ, Internet тощо).

Тестове опитування може проводитись за одним або кількома змістовими модулями. В останньому випадку бали, які нараховуються здобувачу за відповіді на тестові питання, поділяються між змістовими модулями.

Індивідуальне завдання підлягає захисту здобувачем на заняттях, які призначаються додатково.

Індивідуальне завдання може бути виконане у різних формах. Зокрема, здобувачі можуть зробити його у вигляді реферату. Реферат

повинен мати обсяг від 18 до 24 сторінок А4 тексту (кегель Times New Roman, шрифт 14, інтервал 1,5), включати план, структуру основної частини тексту відповідно до плану, висновки і список літератури, складений відповідно до ДСТУ 8302:2015. В рефераті можна також помістити словник базових понять до теми. Водночас індивідуальне завдання може бути виконане в інших формах, наприклад, у вигляді дидактичного проекту, у формі презентації у форматі Power Point. В цьому разі обсяг роботи визначається індивідуально – залежно від теми.

Література, що рекомендується для виконання індивідуального завдання, наведена у цій робочій програмі, а в електронному вигляді вона розміщена на Освітньому сайті КНУБА, на сторінці кафедри.

Також як виконання індивідуального завдання за рішенням викладача може бути зарахована участь здобувача у міжнародній або всеукраїнській науково-практичній конференції з публікацією у матеріалах конференції тез виступу (доповіді) на одну з тем, дотичних до змісту дисципліни, або публікація статті на одну з таких тем в інших наукових виданнях.

Текст індивідуального завдання подається викладачу не пізніше, ніж за 2 тижні до початку залікової сесії. Викладач має право вимагати від здобувача доопрацювання індивідуального завдання, якщо воно не відповідає встановленим вимогам.

Результати поточного контролю заносяться до журналу обліку роботи. Позитивна оцінка поточної успішності здобувачів за відсутності пропущених та невідпрацьованих практичних занять та позитивні оцінки за індивідуальну роботу є підставою для допуску до підсумкової форми контролю. Бали за аудиторну роботу відпрацьовуються у разі пропусків.

Підсумковий контроль здійснюється під час проведення залікової сесії з урахуванням підсумків поточного та модульного контролю. Під час семестрового контролю враховуються результати здачі усіх видів навчальної роботи згідно зі структурою кредитів.

Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою.

Розподіл балів для дисципліни

Поточне оцінювання, індивідуальне завдання та самостійна робота							Інд. робота	Підсумковий контроль	Сума балів
Змістові модулі									
1	2	3	4	5	6	7			
10	10	10	10	10	10	10	10	20	100

Умови допуску до підсумкового контролю

Здобувачу, який має підсумкову оцінку за дисципліну від 35 до 59 балів, призначається додаткова залікова сесія. В цьому разі він повинен виконати додаткові завдання, визначені викладачем.

Здобувач, який не виконав вимог робочої програми за змістовими модулями, не допускається до складання підсумкового контролю. В цьому разі він повинен виконати визначене викладачем додаткове завдання за змістом відповідних змістових модулів в період між основною та додатковою сесіями.

Здобувач має право на опротестування результатів контролю (апеляцію). Правила подання та розгляду апеляції визначені внутрішніми документами КНУБА, які розміщені на сайті КНУБА та зміст яких доводиться здобувачам до початку вивчення дисципліни.

Методичне забезпечення дисципліни

Підручники:

1. *Гоц В.І.* Технологія керамічних будівельних матеріалів : підручник / В.І. Гоц, О.Г. Гелевера, В.Г. Нестеров, І.Ф. Телющенко. – Київ : Основа, 2020. – 744 с.
2. *Крупа А.А.* Хімічна технологія керамічних матеріалів / А.А. Крупа, В.С. Городов. – Київ : Вища школа, 1990. – 399 с.

Методичні роботи:

1. *Майстренко А.А.* Технологія будівельної кераміки : методичні вказівки до виконання індивідуального завдання. – КНУБА, 2009. – 8 с.
2. *Майстренко А.А.* Технологія будівельної кераміки : методичні вказівки до практичних занять. – КНУБА, 2020. – 48 с.
3. *Майстренко А.А.* Технологія будівельної кераміки : методичні вказівки до вивчення дисципліни. – КНУБА, 2019. – 12 с.

Інформаційні ресурси:

<http://library.knuba.edu.ua/>

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

Навчально-методичне видання

ТЕХНОЛОГІЯ БУДІВЕЛЬНОЇ КЕРАМІКИ

Методичні вказівки
до вивчення дисципліни
для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 192 «Будівництво та цивільна інженерія»
за ОПП «Технології будівельних конструкцій, виробів і матеріалів»

Укладач **Майстренко** Алла Анатоліївна

Випусковий редактор *Л. С. Тавлуй*
Комп'ютерне верстання *К. А. Мавроді*

Підписано до друку 24.02.2025. Формат 60 x 84_{1/16}
Ум. друк. арк. 0,93. Обл.-вид. арк. 1,0.
Електронний документ. Вид. №2/III-25

Видавець і виготовлювач:
Київський національний університет будівництва і архітектури
Проспект Повітряних Сил, 31, Київ, Україна, 03037

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів
видавничої справи ДК № 808 від 13.02.2002

ТЕХНОЛОГІЯ БУДІВЕЛЬНОЇ КЕРАМІКИ

Методичні вказівки до вивчення дисципліни
для здобувачів спеціальності 192 «Будівництво та цивільна
інженерія» за ОПП «Технології будівельних конструкцій, виробів і
матеріалів»

Всі цитати, цифровий
та фактичний матеріал,
бібліографічні відомості
перевірені. Написання
одиниць вимірювання
відповідає стандартам

Підпис (и) автора (ів) _____
« ____ » _____ 20__ р.

Підпис гаранта ОП «Технологія будівельних конструкцій, виробів і
матеріалів» другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності
192 «Будівництво і цивільна інженерія»

_____ Константиновський О.П.
« ____ » _____ 20__ р.

Київ 2025